

Doc. MUDr. Ilja Žukov, CSc.

Psychiatrická klinika 1. LF UK a
VFN

SPECIFICKÉ PORUCHY OSOBNOSTI

Poruchy osobnosti a chování u dospělých (F60-F69)

- F60 Specifické poruchy osobnosti
- F61 Smíšené a jiné poruchy osobnosti
- F62 Přetrvávající změny osobnosti, které nelze přisoudit hrubému poškození nebo nemoci mozku
- F63 Návykové a impulzivní poruchy
- F64 Poruchy pohlavní identity
- F65 Poruchy sexuální preference
- F66 Psychické a behaviorální poruchy spojené se sexuálním vývojem a orientací
- F68 Jiné poruchy osobnosti a chování u dospělých
- F69 Nespecifikovaná porucha osobnosti a chování u dospělých

F60 Specifické poruchy osobnosti

■ F60 Specifické poruchy osobnosti

- F60.0 Paranoidní porucha osobnosti
- F60.1 Schizoidní porucha osobnosti
- F60.2 Dissociální porucha osobnosti
- F60.3 Emočně nestabilní porucha osobnosti
- F60.4 Histrionská porucha osobnosti
- F60.5 Anankastická porucha osobnosti
- F60.6 Anxiózní (vyhýbavá) porucha osobnosti
- F60.7 Závislá porucha osobnosti
- F60.8 Jiné specifické poruchy osobnosti
- F60.9 Porucha osobnosti nespecifikovaná

F60 Specifické poruchy osobnosti

- **specifické poruchy osobnosti** – trvalé povahové odchylky od normy (dřívější označení – psychopatie)
- **příčiny:** převažují vlivy genetické nad psychosociálními
- **diagnostická kritéria:** trvalé výrazně disharmonické postoje a chování, které je výrazně maladaptivní v široké oblasti osobních a sociálních situací

F60 Specifické poruchy osobnosti

- Paranoidní porucha osobnosti (též kveluratorní, fanatická):
 - povaha málo společenská, nedůtklivá a vztahovačná s malým smyslem pro humor, se sklonem vyvolávat konflikty; nadměrná citlivost na nezdary, na domnělé urážky, trvalá tendence k zášti ...
- Schizoidní porucha osobnosti:
 - citový chlad, uzavřenost, nesdílnost, neschopnost prožívat radost (anhedonie), oploštělá afektivita, autismus, ...
- Disociální porucha osobnosti:
 - sklon k protispolečenskému chování (opakovaná trestná činnost), neprožívají pocit viny, neschopnost empatie, ...
- Emočně nestabilní porucha osobnosti:
 - povaha cholerickejší se silnými, málo zvladatelnými afekty a sklonem ke zkratkovému jednání agresivního rázu

F60 Specifické poruchy osobnosti

- Histriónská porucha osobnosti (infantilní, hysterická):
 - sklon k teatrálnosti a dramtizování, labilní a povrchní emotivita, infantilní projevy a touha být středem pozornosti
 - zahrnuje i příznaky poruchy dříve označované jako hysterická psychopatie - pocit trvalého napětí a neuspokojení vedoucí k vyvolání scén s prudkými afekty, sklony k vyčítání, obviňování druhých osob a manipulování s nimi, neztišitelný pláč, záliba v tajemných náznacích, pomstychtivost, sklon k bájevé lhavosti, účelové reakce
 - narušení partnerských vztahů, zneužívání psychoaktivních látek, časté střídání partnerů
 - někdy schopnost sebeobětování, neodolatelný šarm
 - k histriónské osobnosti má blízko osobnost narcistická - nedostatek empatie, vyžadování pozornosti, závistivost, vysoké sebevědomí, ...

F60 Specifické poruchy osobnosti

- Anankastická porucha osobnosti:
 - vtíravé pochybování o vlastních schopnostech, nerozhodnost, vnitřní nejistota
 - kompenzace → sklon k perfekcionismu
- Anxiózní (vyhýbavá) porucha osobnosti:
 - trvalý nedostatek sebedůvěry spojený s nepříjemnými pocity úzkostného napětí a obav
- Závislá porucha osobnosti:
 - touha být ve společnosti druhých lidí, být v subalterním postavení
 - synonyma: astenická, pasivní, sebepoškozující osobnost
- Jiné specifické poruchy osobnosti:
 - osobnost nestálá, nezdrženlivá
 - osobnost pasivně agresivní

F60 Specifické poruchy osobnosti

- epidemiologie: celoživotní prevalence se odhaduje na 10-18% populace
- komorbidita: neurotické poruchy
- prognóza: nejistá
- léčba:
 - dynamická psychoterapie
 - kognitivně behaviorální terapie
 - farmakoterapie
 - u úzkostných a depresivních projevů malé dávky antidepresiv
 - anxiolytika opatrně
 - u projevů agresivity – lithium
 - vážné případy - antipsychotika

Další poruchy osobnosti

- **F61 Smíšené a jiné poruchy osobnosti**
 - F61.0 Smíšené poruchy osobnosti
 - F61.1 Nepříznivé poruchy osobnosti
- **F62 Přetrvávající změny osobnosti, které nelze přisoudit hrubému poškození nebo nemoci mozku**
 - F62.0 Přetrvávající změny osobnosti po katastrofické zkušenosti
 - F62.1 Přetrvávající změna osobnosti po psychiatrickém onemocnění
 - F62.8 Jiné přetrvávající změny osobnosti
 - F62.9 Přetrvávající změna osobnosti, NS

F62 Přetrvávající změny osobnosti

- diagnostika: v případě, že se u jedince bez předchozí poruchy osobnosti vyvinuly povahové změny v důsledku katastrofického prožitku, nadměrného stresu nebo prodělané těžké duševní nemoci
- Přetrvávající změny osobnosti po katastrofické zkušenosti:
 - vzniká v důsledku extrémní zátěže; zpravidla předchází posttraumatická stresová porucha
- Přetrvávající změna osobnosti po psychiatrickém onemocnění:
 - vyvíjí se jako dlouhodobá reakce na prodělané duševní onemocnění
 - vznik nadměrné závislosti na druhých osobách, přesvědčení o stigmatizaci, snížení životní aktivity, pokles zájmů, hypochondrické stešky, sklon k depresivním nebo dysforickým projevům, zhoršení společenského fungování

Návykové a impulzivní poruchy

- charakteristické znaky:
 - neschopnost kontrolovat puzení a impulzy vykonat činy, které jsou škodlivé pro postiženého nebo jeho okolí
 - před touto činností – tenze a vzrušení, po ní – libý pocit uspokojení
- **F63 Návykové a impulzivní poruchy**
 - F63.0 Patologické hráčství
 - F63.1 Patologické zakládání požárů (pyrománie)
 - F63.2 Patologické kradení (kleptománie)
 - F63.3 Trichotillománie
 - F63.8 Jiné nutkavé a impulzivní poruchy
 - F63.9 Nutkavá a impulzivní porucha nespecifikovaná

Návykové a impulzivní poruchy

- Patologické hráčství (gambling):
 - rozšiřující zaujetí v hazardních hrách
 - odvykací syndrom
 - 2-3% dospělé populace
 - léčba: psychoterapie, rehabilitačně sociální postupy, SSRI
- Patologické zakládání požárů (pyrománie):
 - zakládání požárů bez zjevného motivu
- Patologické kradení (kleptománie):
 - dvě a více krádeží bez zjevného motivu, které nevedly k zisku ani pro pachatele ani pro jinou osobu
 - léčba: psychologická i biologická (antidepresiva)
- Trichotillománie:
 - intenzivní puzení k vytrhávání vlastních vlasů
 - léčba: SSRI, lithium, neuroleptika

Poruchy pohlavní identity

- **F64 Poruchy pohlavní identity**
 - F64.0 Transsexualismus
 - F64.1 Transvestitismus dvojí role
 - F64.2 Porucha pohlavní identity v dětství
 - F64.8 Jiné poruchy pohlavní identity
 - F64.9 Poruchy pohlavní identity, NS

Poruchy sexuální preference

■ F65 Poruchy sexuální preference

- F65.0 Fetišismus
- F65.1 Fetišistický transvestitismus
- F65.2 Exhibicionismus
- F65.3 Voyerismus
- F65.4 Pedofilie
- F65.5 Sadomasochismus
- F65.6 Mnohočetné poruchy sexuální preference
- F65.8 Jiné poruchy sexuální preference
- F65.9 Porucha sexuální preference nespecifikovaná

Poruchy sexuální preference

- **sexuální deviace** – stavy kvalitativně změněné sexuální motivace lidí:
 - sexuální identifikace
 - sexuální orientace
 - sexuální chování
- **homosexuální orientace není považována ze duševní poruchu**

Poruchy sexuální identifikace

- **Transexualismus:**
 - transexualita je inverzní sexuální identifikace
 - touha po změně pohlaví, negativní vztah k vlastnímu genitálu
 - výskyt – promile
 - léčba:
 - psychoterapie
 - změna tělesného vzhledu hormonální léčbou
 - změna matričního pohlaví
 - chirurgické výkony

Poruchy sexuální preference (parafilie)

■ Fetišismus:

- erotický zájem subjektu je zaměřen pouze na určitý zástupný symbol sexuálního partnera, nebo na některou dílčí vlastnost; jindy je fetiš zcela bez vztahu k případnému erotickému objektu; raritní – exkrementologie, urofilie, myzofilie, pyrofilie, nekrofilie
- léčba:
 - psychoterapie
 - podávání antiandrogenů

■ Fetišistický transvestitismus:

- převlékání a masturbace

Poruchy sexuální preference (parafilie)

■ Exhibitionismus:

- obnažování genitálu na veřejnosti
- léčba: psychoterapie; antiandrogeny, antidepressiva, lithium (k útlumu)

■ Voyerismus:

- subjekt se vzrušuje a ukájí tajným sledováním apetovaného objektu při intimních erotických i neerotických aktivitách

■ Pedofilie:

- sexuální orientace na prepubertální dětské objekty
- průkaz - falopletyzmografie
- léčba: farmakoterapie (tlumení sex. aktivity)

Poruchy sexuální preference (parafilie)

■ Sadomasochismus:

- sadismus (algolagnie)

- záliba v násilí

- sadismus fetišistický, pseudopedagogický, agresivní

- léčba: psychoterapie, u potencionálně nebezpečného sexuálního agresora vždy sexuální útlum biologickou léčbou (antiandrogeny, analoga LH-RH, kastrace)

- patologická sexuální agresivita

- masochismus

- erotická fascinace agresivitou vůči své osobě (plísňení, tupení, komandování, ponižování, šikanování, bití, trýznění)

- asfyxiofilie („repetitivní erotické škrcení“)

■ Mnohočetné poruchy sexuální preference:

- nejčastěji kombinace dvou deviantních zájmů

- **F66 Psychické a behaviorální poruchy spojené se sexuálním vývojem a orientací**
 - F66.0 Porucha sexuálního vyžívání
 - F66.1 Egodystonická sexuální orientace
 - F66.2 Porucha sexuálních vztahů
 - F66.8 Jiné poruchy psychosexuálního vývoje
 - F66.9 Porucha psychosexuálního vývoje, NS

- **F68 Jiné poruchy osobnosti a chování u dospělých**
 - F68.0 Zpracování tělesných symptomů z psychických důvodů
 - F68.1 Záměrné vyvolávání nebo předstírání somatických nebo psychických symptomů nebo tělesné či psychické neschopnosti (předstíraná porucha)
 - F68.8 Jiné specifikované poruchy osobnosti a chování u dospělých

- **F69 Nespecifikovaná porucha osobnosti a chování u dospělých**

Děkuji za pozornost